

Nr 62

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet; given Stockholms slott den 23 februari 1962.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I anslutning till de riktlinjer för statens ekonomiska insatser på vissa områden av kulturlivet, som riksdagen godkände i fjol (prop. 1961: 56), föreslås i propositionen fortsatta åtgärder innebärande anslagsförstärkningar för nästa budgetår med inemot 1,9 miljoner kr.

Anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader föreslås höjt med nominellt 100 000 kr. till 0,5 miljoner kr., varjämte förutsättes vissa dispositioner i syfte att frigöra anslaget från kostnader som bör belasta underhålls- eller byggnadsanslag.

Grundbeloppen för ersättning till författare för utlåning av deras verk genom bibliotek föreslås höjda, i fråga om hemlån från nuvarande 3 öre per lån till 5 öre och i fråga om referensexemplar från nuvarande 12 öre per volym till 20 öre. Den sammanlagda förstärkningen av anslaget beräknas till 760 000 kr. Större delen av beloppet föreslås tillfalla författarfondens s. k. fria del, som är avsedd för kollektiva ändamål, exempelvis stipendier och understöd.

Det nuvarande stipendiesystemet avseende yrkesverksamma tonsättare och konstnärer inom måleri m. m. föreslås utvidgat till att omfatta en rad andra konstnärliga yrken. För detta ändamål äskas en anslagshöjning av 380 000 kr.

Vidare föreslås att anslaget till kvalitetsstöd till svensk filmproduktion överföres från sjunde till åttonde huvudtiteln och höjes från 1 miljon kr. till 1,5 miljoner kr. I samband därmed förordas en försöksverksamhet med annan bidragsgivning än premiering av film i efterhand.

Slutligen föreslås ett nytt anslag av 100 000 kr. till utställningar av svensk konst i utlandet.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 februari 1962.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HOLMQVIST.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga om *vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan 10, ecklesiastikdepartementet, punkten 5, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 till Stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet beräkna ett anslag av 4 390 000 kr.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag änyo anmäla detsamma.

Inledning

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 56 beslöt förra årets riksdag (SU 121; Rskr 304) att för innevarande budgetår genomföra vissa åtgärder i syfte att stödja konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet. I propositionen behandlades anslagen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och till statens konstråds verksamhet, till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek samt till stipendier åt utövande konstnärer inom måleri m. m. samt åt utövande tonsättare. Riksdagens beslut innebar bl. a. följande. Systemet för biblioteksersättning utvidgades till att omfatta även svenska översättare. Ersättningen, som bestämdes till ett öre per lån av översatt verk och fyra öre per översatt referensexemplar, skulle tillfalla författarfondens s. k. fria del. Vidare innebar beslutet en förstärkning av det dittillsvarande stipendiestödet åt utövande konstnärer och tonsättare med tyngdpunkten lagd på större arbetsstipendier. Slutligen höjdes anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader till 400 000 kr., vilket i förhållande till budgetåret 1960/61 innebar en fördubbling av anslagssumman. Den för dessa ändamål beslutade anslagsförstärkningen uppgick till 644 000 kr.

För innevarande budgetår har inom ramen för det under åttonde huvudtiteln

uppförda anslaget till bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda anvisats 50 000 kr. till ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker. Under sjunde huvudtiteln har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 1 000 000 kr. till kvalitetsstöd åt svensk filmproduktion.

Av följande tablå framgår den förra året beslutade fördelningen av de anslagsmedel, tillhopa 3 110 000 kr., som för närvarande står till förfogande för samtliga här berörda ändamål.

	Belopp
1. Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader	
a) utsmyckningsanslaget	400 000
b) förvaltningsanslaget (statens konstråd)	20 000
2. Ersättning åt författare m. fl.	
a) för utlåning av deras verk genom bibliotek	1 180 000
b) för utnyttjande av deras verk i form av talböcker	50 000
3. Stipendier:	
åt utövande konstnärer	230 000
åt utövande tonsättare	230 000
	460 000
4. Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion	1 000 000
	Summa kr. 3 110 000

I det följande lämnas under skilda avsnitt en sammanfattning av nuvarande förhållanden jämte en redovisning av föreliggande förslag med avseende på de i tablå angivna anslagsändamålen. I samband med redovisningen av anslaget till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek behandlas även ersättningen åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av sådana talböcker, som framställs för utlåning till blinda och andra svårt vanföra. Under rubriken konstnärstipendier kommer att behandlas förslag om fortsatt utbyggnad av det statliga stipendiesystemet. Vidare kommer under ett särskilt avsnitt att redovisas förslag om ökade resurser för anordnande av utställningar av svensk konst i utlandet.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Nuvarande förhållanden

Utsmyckningsanslaget

Sedan budgetåret 1947/48 har årligen under åttonde huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Anslaget disponeras av statens konstråd.

Före nämnda budgetår hade i enlighet med riktlinjer för ifrågavarande verksamhet, vilka beslutats av 1937 års riksdag, tillämpats ett annat förfarande vid

finansieringen av den konstnärliga utsmyckningen. Den då beslutade formen för medelsanvisningar för detta ändamål, den s. k. enprocentregeln, innebar att i anslag till statliga byggnader skulle inräknas medel för konstnärlig utsmyckning, i allmänhet ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna. I praktiken kom systemet i fråga endast till användning under ett par budgetår före krigsutbrottet 1939. I statsverkspropositionen till 1947 års riksdag förordade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet en omläggning av formen för medelsanvisningarna till den konstnärliga utsmyckningen. I propositionen framhöll departementschefen som skäl för omläggningen att det syntes mera rationellt att — oavsett byggnadsfrågornas departementala handläggning — ett årligt reservationsanslag för ändamålet anvisades under åttonde huvudtiteln än att, såsom dithills varit brukligt, på kapitalbudgeten anvisades särskilda anslag, ett för varje ifrågakommande byggnad. Från budgetteknisk synpunkt ansågs detta system vara att föredraga samtidigt som det även ansågs underlätta ett enhetligt bedömande av gjorda framställningar och en lämplig avvägning av medelsanvisningarnas storlek. Riksdagen godtog den föreslagna principen för beviljande av anslag.

För innevarande budgetår är reservationsanslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader uppfört med 400 000 kr. Kungl. Maj:t har den 20 oktober 1961 på förslag av statens konstråd efter samråd med byggnadsstyrelsen meddelat beslut angående fördelningen av anslagsmedlen på olika utsmykningsuppgifter.

I en inom konstrådets sekretariat i januari 1962 sammanställd *promemoria* anföres bl. a. följande i fråga om utsmykningsuppgifternas handläggning och användningen av de till utsmyckningen disponibla medlen.

Sedan Kungl. Maj:t fastställt fördelningen av utsmykningsanslaget tillsättes inom konstrådet en kommitté för varje aktuell utsmykningsuppgift eller, om utsmyckningens art icke tidigare är fastställd, en utredningskommitté. För närvarande fungerar 32 utsmykningskommittéer inom konstrådet.

I utsmykningskommittéerna ingår endast ledamöter av konstrådet. Om uppgiften gäller måleri utses i regel två målare, om uppgiften gäller skulptur utses två skulptörer. Vidare ingår i kommittén byggnadens arkitekt samt konstrådets sekreterare. Kommittén framlägger förslag till rådet om var utsmyckningen bör placeras, hur mycket denna rimligen bör kosta samt om en konstnär bör inbjudas inkomma med förslag eller tävling bör anordnas. Kommittén lämnar även förslag på konstnärer, som är lämpade för uppgiften. Förslagen prövas därefter av rådet.

Tävlingar kan endast anordnas vid större utsmykningsuppgifter eftersom tävlingskostnaderna är avsevärda. Tävlingarna är av två slag, allmänna eller inbjudna. Inbjudna tävlingar kommer mest i fråga, då kostnaderna för dessa i jämförelse med allmänna tävlingar är begränsade till arbetsbidrag till deltagarna. Kostnaden för en nu pågående inbjuden tävling rörande lärarhögskolan i Malmö uppgår till 6 000 kr., fördelade i arbetsbidrag till fyra inbjudna skulptörer med 1 500 kr. för var och en. Omkostnaderna i övrigt är små och inget juryarvode utgår, då vederbörande kommitté fungerar som prisnämnd.

Kostnaderna för en allmän tävling kan belysas med ett exempel från den nyss

avslutade tävlingen rörande utsmyckning av radiohuset. Tävlingsarrangör var här formellt Sveriges Radio, som utbetalade 10 000 kr. i priser. I prisnämnden ingick fyra av konstrådets ledamöter jämte sekreteraren, radiochefen och radiohusets arkitekt. Ingen ledamot av nämnden uppbar arvode; i regel utgår annars 1 000 kr. per medlem. Sveriges Radio höll kostnadsfritt utställningslokal. Övriga omkostnader, som uppgår till över 6 000 kr., främst för tävlingshandlingar, transporter, annonskostnader samt arvoden till packningspersonal och vakter, bestrides med medel som konstrådet ställer till förfogande ur utsmyckningsanslaget.

När en inbjuden konstnär inlämnat sitt förslag, som även skall innefatta prisuppgift, granskas detta av kommittén från såväl konstnärliga som ekonomiska synpunkter. I förslagsställarens kostnadsberäkningar skall anges totalkostnaderna för utförande av arbetet — inbegripet konstnärens eget arvode — utgifter i samband med framställning av konstverket, såsom gjutningsarbeten, ersättning till medhjälpare och transporter, samt kostnaderna för montering, uppsättning m. m. Vid den konstnärliga bedömningen avgör kommittén om den inlämnade skissen skall läggas till grund för utsmyckningen i förefintligt skick eller efter omarbetning. Om kommittén finner att förslaget ej bör komma till utförande, utbetalas arbetsbidrag till förslagsställaren.

Sedan konstrådet fattat beslut om utförande av ett utsmyckningsförslag, översändes detta för yttrande till den myndighet, som omhänderhar byggnadsföretaget. Denna myndighet, vanligen byggnadsstyrelsen, kontaktar i sin tur mottagaren, som tidigare genom den i kommittén ingående arkitekten hållits underrättad om utsmyckningen. Tillstyrkes förslaget, uppdrar konstrådet underhandlingar med vederbörande statliga myndighet om i vilken utsträckning medel kan ställas till förfogande för bestridande av de extra kostnader, som inte är att direkt hänföra till framställningen av de konstnärliga alstren. Med sådana kostnader avses kostnader för olika byggnadsåtgärder i samband med utsmyckningsarbetet. Vid anordnande av friskulptur bekostas enligt praxis sådana arbeten som ligger under jord — såsom grund till sockel och i förekommande fall vattenledningar — av anslag som står till förfogande för byggnadsföretaget. Kostnaderna för arbeten ovan jord, såsom arbetet med själva sockeln, uppsättning liksom transporter, påföres utsmyckningsanslaget. Beträffande t. ex. anordnande av brunnskar eller dammanläggning har i vissa fall byggnadsanslag kunnat anlitas; när medel inte funnits har sådana kostnader emellertid fått belasta utsmyckningsanslaget. I samband med muralmålningar måste beräknas betydande kostnader för ersättning till medhjälpare (stuccatörer) samt till hyra av byggnadsställningar. Då utsmyckningen sker innan byggnadsarbetet slutförts, brukar byggnadsställningar dock ställas till förfogande av byggnadsledningen.

En särställning intar utsmyckningen i form av draperier, ridåer, trapppräcken m. m., dvs. arbeten som under alla omständigheter skulle komma till utförande. I dessa fall har konstrådet ofta kunnat räkna med att mottagande myndighet ställt medel till förfogande motsvarande kostnaderna för ett osmyckat draperi respektive standardrücke samt till kostnader för uppsättningen.

Som exempel på storlek av de extra kostnader, som kan komma att belasta utsmyckningsanslaget kan nämnas följande. Vid utsmyckningen av teknologgården vid tekniska högskolan i Stockholm ingick i konstnärens åliggande att anordna en bassäng. Arbetet hade av konstnären kostnadsberäknats till 14 000 kr., och medel härför fick ställas till förfogande av konstrådet. Den slutliga kostnaden blev emellertid 26 000 kr. För utsmyckning av betongvägg (relief) i radiohuset har den konstnär, som efter tävling fått i uppdrag att utföra sitt

förslag, begärt 60 000 kr., inklusive eget arvode. Byggnadsstyrelsens preliminära kostnadskalkyl för tillverkning av gjutformar, montering, hantlangningshjälp och hyra av byggnadsställningar tyder emellertid på, att minst 60 000 kr. kommer att åtgå enbart för dessa arbeten.

När byggnadsstyrelsen eller annan myndighet, som omhänderhar byggnadsföretag, tillstyrkt utsmykningsförslaget och kostnadsberäkningarna granskats, upprättas kontrakt med konstnären. I detta är stipulerat att konstnären vid sitt arbete skall samråda med byggnadens arkitekt. När utsmyckningen är färdig besiktigas denna av kommittén och anmäls till konstrådet för godkännande. Någon gång visar det sig härvid, att icke beräknade fördyringar uppstått för konstnären. Konstrådet har då i några fall påtagit sig en del av de ökade kostnaderna genom anlitanande av de medel, som vid den årliga anslagsfördelningen avsetts för bestridande av fördyrade kostnader för beslutade utsmyckningar. Innevarande budgetår har konstrådet härför 10 000 kr. till sitt förfogande. Stundom anmäler konstrådet hos Kungl. Maj:t behov av ytterligare medelsanvisning ur utsmykningsanslaget för ifrågavarande merkostnader.

Förvaltningsanslaget

Till kostnaderna för statens konstråds verksamhet anvisas medel under ett särskilt förvaltningsanslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 20 000 kr. Anslaget disponeras på följande sätt.

1. Arvoden till konstrådets ordförande och övriga ledamöter, till sekreterare samt till nationalmusei representant vid rådets sammanträden	13 800
2. Expenser samt resekostnadsersättning och traktamente	6 200
	Summa kr. 20 000

Enligt gällande föreskrifter utgår arvode till konstrådets ordförande med 2 000 kr., till rådets övriga sex ledamöter med 1 000 kr., till sekreterare med 4 800 kr. samt till nationalmusei representant 1 000 kr., allt för helt år räknat.

Förslag

Utsmykningsanslaget

Statens konstråd erinrar i sina anslagsäskanden, att rådet redan i tidigare framställningar förordat en återgång till 1937 års princip för anvisande av medel till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och att således vid beviljande av anslag till sådana byggnader, som är lämpade för konstnärlig utsmyckning, borde inbegripas ett för utsmyckning avsett belopp, i allmänhet ej understigande 1 % av byggnadskostnaderna. Enligt rådets mening synes det huvudsakligen vara statsfinansiella skäl, som föranlett, att det ursprungligen beslutade systemet ej följts. Konstrådet anför i detta sammanhang bl. a. följande.

Förslaget att överge 1937 års princip beträffande formen för beviljande av medel till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader väckte stark opposition inom skilda sammanslutningar med uppgift att bevaka konstens intressen. I 1948 års statsverksproposition meddelade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid anmälan av frågan om anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader sin avsikt att inom den närmaste tiden tillkalla särskilda

sakkunniga för utredning rörande nutida konstliv och konstbildningsverksamhet. I avvaktan på utredningens resultat borde det enligt departementschefens uppfattning ej ifrågasättas att återgå till det tidigare systemet för anvisande av medel till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. På statsutskottets hemställan beslöt 1948 års riksdag i enlighet härmed.

I direktiven för 1948 års konstitredning erinrade departementschefen om, att riksdagen ej velat godtaga omläggningen av formen för medelsanvisningen utan ett förnyat övervägande av frågan, samt sade sig vara beredd att förorda en sådan omprövning. Utredningen borde därför på nytt taga ställning till frågan om principerna för statens stöd till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, varvid den även borde uppmärksamma frågan om stöd till utsmyckning av andra offentliga byggnader än statliga och i synnerhet av skolor. I en redan hösten 1948 avlämnad promemoria (återgiven i utredningens slutbetänkande SOU 1956:13) föreslog konstitredningen en återgång till 1937 års system för medelsanvisningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

I 1950 års statsverksproposition yttrade departementschefen, att han skulle ansett det i och för sig önskvärt att detta system kunde genomföras. I då rådande statsfinansiella läge vore emellertid detta omöjligt, enär det måste förändra en mycket stor ökning av medelsanvisningen. Den dåvarande formen för medelsanvisningen syntes därför bära bibehållas tills vidare. Till denna ståndpunkt anslöt statsutskottet och riksdagen sig utan någon motivering, och densamma har därefter vidhållits av statsmakterna.

Rådet framhåller vidare, att 1948 års konstitredning i sitt slutbetänkande förutom en återgång till 1937 års princip förordat en utvidgning av den statliga bidragsverksamheten på detta område till att även avse konstnärlig utsmyckning av andra offentliga byggnader än rent statliga. Konstitredningen hade föreslagit, att i den mån staten i form av bidrag eller lån skulle stödja finansieringen av ett sådant byggnadsföretag detta stöd även måtte omfatta konstnärlig utsmyckning, dock med viss angiven begränsning samt under förutsättning att utsmyckningen skedde i samråd med statens konstråd. Rådet erinrar vidare om att 1961 års riksdag i enlighet med statsutskottets hemställan (SU 53; Rskr 175) beslutat, att tillägg till de belåningsvärden för bostadshus, som ligger till grund för statliga lån, må medgivas för konstnärlig utsmyckning av bostadsområden på intill 1 % av den för statlig belåning godtagbara produktionskostnaden.

Rådet finner, att anförda omständigheter talar för att de av konstitredningen framförda förslagen rörande den konstnärliga utsmyckningen av offentliga byggnader måtte föreläggas 1962 års riksdag. Såsom en övergång till den sålunda föreslagna ordningen bör enligt rådets mening anslaget till konstnärlig utsmyckning för nästa budgetår höjas från 400 000 till 800 000 kr.

Förvaltningsanslaget

Statens konstråd föreslår, att förvaltningsanslaget fr. o. m. nästa budgetår anvisas i form av ett avlöningsanslag och ett omkostnadsanslag. Sammanlagt hemställer rådet om en höjning av den nuvarande medelsanvisningen med 37 200 kr. enligt följande sammanställning.

1. Arvode till ordföranden (nu 2 000)	+ 1 500
2. Arvoden till rådets sex övriga ledamöter samt till nationalmusei- representanten (nu sammanlagt 7 000)	+ 7 700
3. Sekreterare i Ae 23 i stället för arvodesanställd sekreterare (nu- varande arvode 4 800)	+ 24 200
4. Expenser samt resekostnadsersättning och traktamente (nu 6 200)	+ 3 800
	<hr/>
	Summa kr. + 37 200

Som skäl för den begärda höjningen anför rådet bl. a. följande.

Om konstituerad utredningens förslag genomföres i hela dess vidd, kommer — såsom utredningen framhållit — konstrådets verksamhet att avsevärt utökas. Ökningen av arbetsbördan torde komma att göra sig märkbar tämligen omedelbart efter ingången av budgetåret näst efter det då genomförandet beslutas. Rådet får nämligen då vara berett att — vid sidan av sina nuvarande, genom den föreslagna anslagshöjningen från 400 000 till 800 000 kr. ävenledes ökade arbetsuppgifter — dels enligt § 2 i sin instruktion biträda vid uppgörande av preliminära beräkningar av kostnaderna för utsmyckning av ifrågasatta statliga nybyggnader dels ock yttra sig rörande utsmyckning av offentliga byggnader, till vilkas uppförande statsbidrag sökes.

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

Nuvarande förhållanden

Ersättningen för bibliotekslåningen

Fr. o. m. budgetåret 1954/55 har ett förslagsanslag till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek varit uppfört på riksstaten. Anslaget är avsett att bereda ersättning åt i första hand svenska författare för utlåning och annan användning genom stifts- och landsbibliotek samt statsunderstödda folkbibliotek och skolbibliotek av deras enligt gällande upphovsrättsliga lagstiftning rättsskyddade litterära verk. I enlighet med statsmakternas beslut har systemet för bibliotekersättningen fr. o. m. innevarande budgetår utvidgats till att omfatta även till svenska översatt litteratur.

Till grund för beräkningen av anslaget ligger den andel av den faktiska utlåningen i nyssnämnda bibliotek, som avser lån av rättsskyddade originalverk, inberäknat lån av antologier och samlingsverk samt lån av rättsskyddade verk i översättning, där översättaren är svensk medborgare. Enligt gällande grunder utgår ersättning för utlåningen med ett sammanlagt belopp, motsvarande tre öre för varje hemlån av verk i original och ett öre för lån av verk i översättning. Budgetåret 1957/58 infördes en särskild ersättning för utnyttjande av s. k. referensexemplar, dvs. på biblioteken tillgänglig referenslitteratur, som ej hemlånas. Även i detta fall avses endast rättsskyddade verk, dels i original, dels i översättning till svenska. Sådan ersättning utgår för närvarande med tolv öre för

varje ersättningsberättigad volym av i bibliotekens referenssamlingar ingående originalverk och fyra öre för referensexemplar av översatt verk.

Rätt till individuell ersättning för biblioteksutlåningen tillkommer enligt gällande anslagsbestämmelser endast svenska originalförfattare. Av nyss nämnda grundbelopp om tre öre för hemlån tillfaller två öre författaren som författarpennning, förutsatt att den samlade utlåningen av hans verk uppgår till 500 lån — författarpennning understigande tio kr. utbetalas sålunda ej — och därutöver intill en övre gräns av 50 000 lån. För de boklån, som ligger över sistnämnda gräns utgår författarpennning med ett öre per lån. För verk med fler än tre författare utgår ingen individuell ersättning. Samma regler följs vid bestämningen av den individuella ersättningen till författarna för utnyttjande av referensexemplar. Av grundbeloppet, tolv öre per volym, utgår i regel två tredjedelar, dvs. åtta öre till författaren. Huvudparten av referensexemplaren utgöres av uppslagsverk och liknande verk med många författare. Blott en mindre del av det för ändamålet anvisade beloppet kommer därför enskilda författare till godo.

I riksstaten för innevarande budgetår har till ersättning för biblioteksutlåningen uppförts ett anslag av 1 180 000 kr. Då anslaget är avsett att bereda ersättning åt författare och översättare för bokutlåningen under kalenderåret 1961, kan det egentliga anslagsbehovet fastställas först sedan statistiska uppgifter föreligger beträffande dels den totala utlåningen, dels referensbokbeståndet under 1961 i de bibliotek som berörs. Därjämte måste uppgifter föreligga om den totala utlåningens fördelning på ersättningsberättigade och övriga verk. Anslagsbehovet kan därför aldrig slutgiltigt fastställas förrän strax före budgetårets utgång. Kungl. Maj:t förordnar då om överföring av för ändamålet erforderliga medel från riksstatsanslaget till en diversemedelsfond, benämnd Sveriges författarfond. Fonden förvaltas av statskontoret, medan de till fonden avsatta medlen disponeras av ett särskilt organ, styrelsen för Sveriges författarfond.

Enligt gällande kungörelse angående Sveriges författarfond (SFS 1955:464 med ändring 1961:296) åligger det författarfondens styrelse att för varje kalenderår föranstalta om stickprovsundersökningar för beräkning av författarpennningarnas belopp och av den ersättning för översatta verk, som skall tillföras fonden, samt att till Kungl. Maj:t inkomma med dels uppgift å det beräknade sammanlagda antalet lån, som grundar rätt till författarpennning, dels uppgift rörande lån som skall medräknas vid bestämmande av ersättningen för översatta verk, dels även motsvarande uppgifter beträffande referensexemplar i original och i översättning.

Som tidigare nämnts har styrelsen att bestämma om dispositionen av de till författarfonden avsatta medlen. Sedan författarpennningarna, dvs. de individuella ersättningsbeloppen, utbetalats på grundval av den genom stickprovsundersökningar konstaterade bokutlåningen för varje enskild författare, har styrelsen att efter eget bestämmande använda fondens återstående behållning, fondens s. k. fria del, till pensioner och understöd åt författare och översättare samt deras efterlevande, till stipendier åt förtjänta författare, översättare och

bokillustratörer samt till bidrag till särskilda ändamål, berörande litterär verksamhet. En ingående redogörelse för den stipendie- och understödsverksamhet, som bedrivs av författarfondens styrelse med tillhjälp av fondens fria del återfinnes i propositionen 1961: 56.

Enligt vad som inhämtats från författarfondens sekretariat kan för närvarande ca 55 % av det totala ersättningsbeloppet för hemlån av originalverk utnyttjas för stipendie- och understödsverksamhet med hjälp av den fria delen. Som redan tidigare nämnts utbetalas endast en mindre del, mellan 20—25 %, av ersättningsbeloppet för referensexemplar direkt till författarna. Eftersom någon individuell gottgörelse inte utgår till översättarna, tillföres fonden hela det för översatta verk under anslaget beräknade beloppet, som för innevarande budgetår uppgår till i runt tal 200 000 kr. Av den totala anslagssumman för innevarande budgetår, 1 180 000 kr., beräknas ca 410 000 kr., motsvarande 35 % av anslagssumman, komma att disponeras för författarpenningar och ca 770 000 kr., motsvarande 65 % av anslagssumman, för olika kollektiva ändamål.

Ersättningen för framställning av talböcker

I 18 § andra stycket lagen den 30 december 1960 (nr 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk har i enlighet med riksdagens beslut (L¹U 41 och 43; Rskr 406) intagits en bestämmelse om inskränkning i upphovsrätten vid framställning av exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt vanföra. I nämnda utlåtande framhöll lagutskottet, att starka skäl syntes tala för att framställning av talböcker för utlåning åt blinda borde få äga rum utan upphovsmannens tillstånd. Enligt utskottets mening borde sådan talboksframställning icke föranleda rätt till ersättning för upphovsmannen från talboksframställarens sida. Utskottet underströk emellertid, att detta å andra sidan inte borde utesluta, att skälig ersättning till upphovsmannen måtte kunna utgå av allmänna medel.

Till förekommande av missbruk har den fria talboksframställningsrätten enligt riksdagens beslut gjorts beroende av Konungens tillstånd på de villkor, som anges i tillståndet. Enligt tillämpningsbestämmelserna den 2 juni 1961 (nr 348) till upphovsrättslagen har stifts- och landsbiblioteken, centralbiblioteken och Stockholms stadsbibliotek fått tillstånd att utan upphovsmannens samtycke genom ljudupptagning framställa exemplar av utgivet litterärt verk (talbok) för utlåning till läsblinda och sådana vanföra, som på grund av sin vanförhet är förhindrade att ta del av verket medelst exemplar som utkommit i handeln. Liknande tillstånd har av Kungl. Maj:t efter särskild prövning givits till De Blindas Förening och Bibliotekstjänst AB.

För att bereda författare och översättare skälig ersättning för det utnyttjande av deras verk, som sker vid framställning av talböcker genom nyss nämnda bibliotek och organisationer har under det i riksstaten, åttonde huvudtiteln för

innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda anvisats 50 000 kr. för författare- och översättarersättning av här avsett slag. Enligt gällande föreskrifter skall denna anslagspost av statskontoret disponeras för utbetalning på rekvisition i mån av behov till Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (Flyco), som äger att mot redovisningsskyldighet inför riksrevisionsverket använda anslagsposten dels till fördelning mellan svenska författare och översättare av verk, som under innevarande budgetår enligt 18 § andra stycket lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk framställts som talböcker, dels ock, intill ett belopp av högst 4 000 kr., till bestridande av Flycos administrationskostnader för fastställande och utbetalning av ersättningsbeloppen.

Förslag

Ersättningen för biblioteksutlåningen

Styrelsen för Sveriges författarfond föreslår i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, att bibliotekersättningen höjes, för originalverk från tre till åtta öre per lån och för översatta verk från ett till fyra öre per lån. Vid bifall till dessa förslag beräknas medelsbehovet under anslaget öka med 1 500 000 respektive 570 000 kr. Styrelsen anholder vidare, att ersättningsbeloppen för referensböcker höjes, för de svenska från 12 öre till 32 öre per volym och för de översatta från 4 öre till 16 öre per volym. Merkostnaderna för genomförande av dessa förslag uppskattas till 232 500 respektive 36 000 kr. Styrelsen räknar dessutom med en ökning av såväl bibliotekens utlåningsfrekvens som beståndet av svenska referensböcker. Enligt styrelsens beräkningar föranleder denna ökning en automatisk utgiftstegring med 65 000 kr. Sammanlagt föreslår styrelsen sålunda en anslagsökning med i runt tal 2 400 000 kr.

Styrelsen understryker i sin framställning, att den utformat anslagsäskandena i medvetandet om att de utgör ett led i strävandena för en systematisk förbättring av kulturarbetarnas villkor. Vad som hittills förekommit i detta hänseende har, framhålles det vidare, gett styrelsen grundad anledning räkna med att nästa led i denna utveckling skall gälla bland andra författarnas villkor och att den bidragsverksamhet som äger rum genom författarfonden därvid blir en huvudsak.

Styrelsen erinrar om de rekommendationer, som gjorts i propositionen 1961:56 beträffande de i det statliga stipendiestödet åt olika konstnärskategorier ingående större arbetsstipendierna. Detta är, framhåller styrelsen, en stödform som styrelsen länge övervägt men hittills saknat möjligheter att tillämpa. Det i propositionen uttalade önskemålet att de ökade medel, som genom ersättningen till översättarna ställdes till styrelsens förfogande, skulle kunna disponeras för arbetsstipendier av detta slag kan enligt styrelsens mening endast realiseras beträffande den yrkesgrupp, för vilken medlen är avsedda. För ett förverkligande

av önskemålet om större arbetsstipendier för de andra grupper, vilka författarfonden har att tillgodose, fordras enligt styrelsen en avsevärd ökning av fondens resurser.

Beträffande beräkningen och dispositionen av biblioteksersättningen anför styrelsen huvudsakligen följande.

Bokutredningen föreslog i sitt år 1952 avgivna betänkande en ersättning av fem öre. I nutida penningvärde skulle detta motsvara sju öre. Till denna automatiska justering, vilken styrelsen eftersträvar, kommer de nya medelsbehov, som gör sig gällande, om de berörda långtidsstipendierna till författare skall kunna inrättas. Styrelsen har stannat för att föreslå en ersättning av åtta öre per lån av svenska originalverk.

En annan huvudfråga är biblioteksersättningens fördelning på till författaren direkt utgående ersättning, författarpennning, och den del, som tillfaller fonden och av styrelsen disponeras för utdelning av bidrag efter andra grunder än utlåningssiffrorna. För närvarande går för varje ersättningsberättigat lån två öre till författaren och ett öre till fonden, men denna proportion är inte given. Styrelsen förordar som en enkel regel, att hälften av det för nästa budgetår föreslagna grundbeloppet skall utgöra författarpennning och hälften tillfalla fondens fria del. Härigenom skulle ett dubbelt syfte vinnas; författarna skulle i princip erhålla en fördubbling av sin gottgörelse och fondens fria del medgiva en ökad aktiv kulturinsats till författarvärldens stöd.

Minimum för författarpennningen är för närvarande satt till 500 lån. Detta bör bibehållas. Reduktion av författarpennningen från två till ett öre per lån sker för närvarande, då en författare uppnår mer än 50 000 boklån. Reduktionen bör framdeles ske vid 100 000 boklån och lånen ovanför denna gräns tills vidare gottgöras med två öre.

I fråga om de särskilda ersättningar, som utgår för lån av översatt litteratur föreslår styrelsen en ersättning motsvarande den som beträffande lån av original enligt styrelsens nyss framställda förslag skulle tillfalla fondens fria del, eller fyra öre per lån.

För användning av referensböcker föreslås en ersättning motsvarande fyra gånger låneersättningen, eller 32 öre per volym, varav 16 öre skulle utgöra författarpennning och lika mycket tillfalla fonden. För översatta referensböcker föreslås en ersättning av 16 öre per volym.

I fråga om anslagsbehovet inhämtas av tillgängliga handlingar i huvudsak följande.

År 1960 uppgick antalet lån i berörda bibliotek till 47,8 miljoner. Mellan åren 1959 och 1960 registrerad ökning av bokutlåningen utgör 1 miljon boklån. Styrelsen räknar med en motsvarande ökning av utlåningen såväl för år 1961 som 1962. Detta innebär, att utlåningen för sistnämnda år kan beräknas till 50 miljoner lån. Proportionen mellan rättsskyddade originalverk, översättningar och övriga verk antages vara 60 : 38 : 2. Medelsbehovet för svenska originalverk och för översatta verk beräknas med ledning härav till $(60\% \cdot 50\,000\,000 \cdot 0,08 \text{ kr.} =) 2\,400\,000 \text{ kr.}$, respektive $(38\% \cdot 50\,000\,000 \cdot 0,04 \text{ kr.} =) 760\,000 \text{ kr.}$, eller tillhopa 3 160 000 kr. Då för innevarande budgetår beräknats 1 030 000 kr. för dessa ändamål medför ett bifall till styrelsens förslag i denna del en anslagshöjning med 2 130 000 kr. Härav är 61 000 kr. att betrakta som en automatisk utgiftsökning till följd av den beräknade ökningen av utlåningsfrekvensen.

För referenssamlingarnas del utgjorde volymantalet år 1960 1 450 000 och

beräknas år 1962 uppgå till 1 500 000 volymer. Styrelsen uppskattar proportionen mellan rättsskyddade originalverk, översättningar och övriga verk till 77,5 : 20 : 2,5. Medelsbehovet för referensexemplar utgör således för svenska verk ($77,5\% \cdot 1\,500\,000 \cdot 0,32$ kr. \Rightarrow) 372 000 kr. och för översatta verk ($20\% \cdot 1\,500\,000 \cdot 0,16$ kr. \Rightarrow) 48 000 kr., eller sammanlagt 420 000 kr. För innevarande budgetår har för dessa ändamål beräknats 147 000 kr. Vid bifall till styrelsens förslag på denna punkt fordras alltså en anslagsökning med 273 000 kr. Härav är 4 500 kr. att betrakta som automatisk utgiftsstegring.

I en sedermera inkommen skrift har *styrelsen för Flyco* förordat bifall till samtliga de förslag som författarfondens styrelse framlagt i sin anslagsframställning.

Ersättningen för framställning av talböcker

I särskild framställning har *Flyco* hemställt om ett anslag för nästa budgetår av i runt tal 81 800 kr., avsett för ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av talböcker, vilka framställts för utlåning åt blinda och andra svårt vanföra. Enligt *Flycos* beräkningar erfordras sålunda för nästa budgetår en höjning av den nuvarande medelsanvisningen för ändamålet med 31 800 kr. Beräkningarna grundas på uppgifter rörande den för nästa budgetår uppskattade produktionen av talböcker för utlåning av här avsett slag genom De Blindas Förening, Bibliotekstjänst AB, stifts- och landsbibliotek samt statsunderstödda folkbibliotek. I det begärda beloppet har även inräknats 2 500 kr. till bestridande av *Flycos* administrationskostnader för fastställande och utbetalning av ersättningsbeloppen.

Konstnärsstipendier

Nuvarande förhållanden

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1961:56 anvisade riksdagen, som inledningsvis nämnts, sammanlagt 460 000 kr. till stipendier åt konstnärer inom måleri m. m. och tonsättare. Beloppet anvisades under två särskilda reservationsanslag på vardera 230 000 kr., ett till stipendier åt utövande konstnärer och ett till stipendier åt utövande tonsättare. Rubriceringen av anslagen är avsedd att skilja ifrågavarande stipendier från stipendier till blivande utövare av dessa konstnärliga yrken under deras utbildning.

I fråga om dispositionen av anslaget till stipendier åt utövande konstnärer har, som framgår av statsliggaren s. 479, föreskrivits, att av anslaget 150 000 kr. skall användas för ett antal större arbetsstipendier på normalt ca 10 000 kr., 30 000 kr. för mindre arbetsstipendier på lägst 3 000 och högst 4 000 kr. samt 24 000 kr. för tre resestipendier och 26 000 kr. för stipendier av pensionskaraktär. Arbetsstipendierna, såväl de större som de mindre, utdelas av Kungl. Maj:t på förslag

av akademien för de fria konsterna. Resestipendier och stipendier av pensionskaraktär utdelar akademien. Akademiens prövning sker efter samråd med Konstnärernas riksorganisation.

Anslaget till stipendier åt utövande tonsättare disponeras, såsom framgår av statsliggaren s. 480, på i huvudsak samma sätt som det tidigare nämnda stipendieanslaget. Ur anslaget skall sålunda utgå 150 000 kr. till ett antal större arbetsstipendier på normalt ca 10 000 kr., 30 000 kr. till mindre arbetsstipendier på lägst 3 000 kr. och högst 4 000 kr. samt 20 000 kr. till två resestipendier och 30 000 kr. till stipendier av pensionskaraktär. I fråga om utdelningen gäller samma regler för tonsättarstipendierna som för konstnärstipendierna. Arbetsstipendierna utdelas av Kungl. Maj:t på förslag av musikaliska akademien. Akademien utdelar resestipendier och stipendier av pensionskaraktär. Prövningen av stipendieärendena sker i samråd med Föreningen Svenska tonsättare.

Enligt nu gällande föreskrifter skall akademierna före februari månads utgång avge förslag till Kungl. Maj:t beträffande utdelningen av arbetsstipendier och utse innehavare av övriga stipendier. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 16 februari 1962 har av innevarande budgetårs anslag till stipendier åt utövande konstnärer utdelats 15 större och 10 mindre arbetsstipendier.

Förslag

Akademien för de fria konsterna och musikaliska akademien har för nästa budgetår begärt oförändrad medelsanvisning till stipendier åt utövande konstnärer respektive utövande tonsättare.

I en till ecklesiastikdepartementet inkommen promemoria har *Samarbetsnämnden för konstnärliga och litterära yrkesutövare* anfört vissa synpunkter på innebörden av det statliga kulturpolitiska program, som låg till grund för propositionen 1961:56. Samarbetsnämnden konstaterar, att de i fjol beslutade åtgärderna är att betrakta som en inledning till en successiv upprustning på det kulturella området i syfte att skapa bättre villkor för det konstnärliga skapandet. Nämnden understryker bl. a. betydelsen för kulturarbetarna av de understöd, belöningar, arbets- och resestipendier, som utgår av statsmedel, sådana som meritstipendierna till författare av hög litterär förtjänst och de tidigare omnämnda stipendierna till konstnärer och tonsättare. En fortsatt utbyggnad av statens stipendier, belöningar och understöd anser nämnden vara en riktig väg och anför därvid beträffande sina önskemål i huvudsak följande.

Det numera punktvis utgående stödet, som ger hjälp för stunden men ingen säkerhet för framtiden, bör i större utsträckning kunna ges formen av långtidsstipendier. När sådana genomförts torde man bättre kunna överblicka problemet med »livstidsgager» och konstnärspensioner. Långtidsstipendier kan inte genomföras utan en avsevärd höjning av anslagen.

Vidare bör den nuvarande ramen för bidragsgivning vidgas. Stipendier utgår nu i huvudsak till författare, konstnärer och tonsättare. Som framhölls i propositionen 1961:56 står betydelsefulla grupper kulturarbetare utanför varje form av stipendier, understöd och belöningar från statsmakternas sida. Dit hör dramatiker, regissörer och skådespelare, sångare och musiker, filmskapare, dans-, sång- och teaterpedagoger samt illustratörer och konstnärligt arbetande fotografer.

Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion

Nuvarande förhållanden

I propositionen nr 79 till 1960 års riksdag framlade chefen för finansdepartementet bl. a. de förslag i fråga om filmstöd och biografnöjesskatt, till vilka den slutliga prövningen av 1957 års filmstödutrednings betänkande givit anledning. Förslagen syftade till att möjliggöra en anpassning för den svenska filmproduktionen och biografnäringen till det konkurrensläge som blivit följden av televisionens genombrott i vårt land.

Såsom närmare framgår av en redogörelse i nämnda proposition har alltsedan början av 1950-talet olika åtgärder vidtagits från statsmakternas sida i syfte att förbättra de ekonomiska villkoren för den svenska filmproduktionen och för biografnäringen. Dessa åtgärder har genomförts på två olika vägar. För det första har sålunda med början år 1957 en successiv sänkning skett av nöjesskatten på biografföreställningar. För det andra har redan fr. o. m. år 1951 införts särskilda bidrag till producenter av svensk film genom att dessa tillerkänts viss del av den staten tillkommande nöjesskatten på sådan film. Även dessa producentbidrag har efter hand höjts. År 1957 infördes därjämte en särskild skattelindring för mindre biografer.

I propositionen anslöt föredragande departementschefen sig till filmstödutredningens mening, att de statliga åtgärderna till stöd för den svenska film- och biografnäringen borde bestå i såväl en sänkning av biografnöjesskatten som en höjning av det direkta stödet till den svenska filmproduktionen. Med anledning av förslag i propositionen beslöt riksdagen en sänkning av *biografnöjesskatten* med 8 procentenheter, från dåvarande 33 % till 25 %. Statens andel av nöjesskatten fastställdes till sju tiondedelar och kommunens till tre tiondedelar. Därjämte beslöt riksdagen höja den särskilda skattelindringen för mindre biografer.

Med hänsyn till det läge, vari filmbranschen befinner sig, tillstyrktes i propositionen långt gående åtgärder i fråga om *det direkta stödet till den svenska filmproduktionen*. De i propositionen förordade åtagandena begränsades såtillvida, att stödet föreslogs bära utgå endast av nöjesskatten på svensk film och därvid icke beröra den kommunala andelen. Propositionsförslaget gick ut på att inom denna ram i princip hela nöjesskatten skulle tillföras den svenska filmproduktionen som direkt bidrag. Riksdagen biföll propositionens förslag. Enligt beslutet skall sålunda i princip hela den statliga andelen av nöjesskatten på svensk film

återgå till producenterna. Denna återbäring sker till största delen i form av ett generellt stöd till vederbörande filmproducent, utgörande 80 % av skattebeloppet. Den återstående delen av den statliga nöjesskatten på svensk film utgår i form av premier till producenter av svenska kvalitetsfilmer. För sistnämnda ändamål finns under sjunde huvudtiteln ett särskilt reservationsanslag, för innevarande budgetår uppfört med 1 000 000 kr. och benämnt Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion.

Beträffande ifrågavarande premier gäller vissa av departementschefen i propositionen 1960: 79 förordade riktlinjer. Sålunda bör premierna, när det gäller långfilm, vara förhållandevis höga. Mer än 3—5 sådana belöningar för varje år synes i regel ej böra utdelas. Även kortfilmer bör givetvis kunna ifrågakomma till premiering. Premierna bör utgå oberoende av filmernas produktionskostnader och den täckning härför, som kan erhållas på andra vägar. Utdelning skall endast ske i den mån under året förekommit filmer, som kan anses fylla de kvalitetskrav som måste ställas. I annat fall skall premiesumman helt eller delvis reserveras till följande år.

Kungl. Maj:t har den 20 maj 1960 fastställt instruktion (nr 366) för en statens filmpremiénämnd, som skall ha till uppgift att av medel, som statsverket för ändamålet ställer till förfogande, besluta om utdelning av premier till producenter av kvalitativt högtstående svensk film. Enligt instruktionen kan till premiering endast ifrågakomma film, som visats i Sverige för allmänheten första gången under det år för vilket premien utdelas. Premieåret omfattar tiden den 1 april—den 31 mars. Nämnden bestämmer premiebeloppets storlek. Årligen må, om ej särskilda skäl föranleda till annat, premier utdelas för högst fem filmer, kortfilmer oräknade.

Filmpremiénämnden består av sju ledamöter jämte personliga suppleanter. Fem av nämndens ledamöter utses efter förslag av respektive Sveriges författareförening, Publicistklubben, Föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges biografägareförbund och Samverkande bildningsförbunden.

För det första premieåret, som avsåg tiden den 1 juli 1960—31 mars 1961 har enligt filmpremiénämndens beslut utdelats följande producentpremier, nämligen dels för långfilm till AB Sandrew-Ateljéerna för »Domaren» med 250 000 kr., till AB Svensk Filmindustri för »Djävulens öga» med 250 000 kr., till AB Sandrew-Ateljéerna för »Änglar, finns dom . . . ?» med 100 000 kr., dels för barnfilm till Artfilm AB för »Alla vi barn i Bullerbyn» med 100 000 kr., dels slutligen för kortfilm till Leo film för »Metamorfoser» med 100 000 kr., till AB Svensk Filmindustri för »Från fall till fall» och »Levande färg» med tillhoppa 60 000 kr. samt till Svenska AB Nordisk Tonefilm för »Madame Larnicol» med 30 000 kr. Kungl. Maj:t har den 28 april 1961 beslutat om utbetalning av ifrågavarande producentpremier.

Av det nuvarande reservationsanslaget må ett belopp av högst 50 000 kr. användas till bestridande av kostnaderna för filmpremiénämndens verksamhet.

Riksstatsförslaget

I statsverkspropositionen till årets riksdag (bilagan 10, ecklesiastikdepartementet, s. 23) har förutsatts, att anslaget till kvalitetsstöd åt svensk filmproduktion fr. o. m. nästa budgetår uppföres under åttonde huvudtiteln. I riksstatsförslaget har beräknats ett preliminärt belopp av 1 500 000 kr., innebärande en höjning av nuvarande medelsanvisning med 500 000 kr.

Utställningar av svensk konst i utlandet

I en den 21 mars 1961 till Kungl. Maj:t gjord framställning har företrädare för *Akademien för de fria konsterna*, *nationalmuseet*, *Malmö museum*, *Riksförbundet för bildande konst*, *Sveriges allmänna konstförening*, *Konstnärernas riksorganisation*, *Göteborgs konstmuseum*, *Nordiska konstförbundets svenska sektion*, *Folkrörelsernas konstfrämjande* och *Samverkande bildningsförbunden* uttalat önskemål om att större resurser måtte ställas till förfogande från statens sida för att göra svensk konst bättre känd och uppskattad i utlandet. Till stöd för förslaget anföres i skrivelsen bl. a. följande.

Den nutida svenska konsten är så gott som helt obekant utomlands. Vid de stora internationella konstutställningarna och biennialerna har Sverige under senare år knappast alls varit företrätt. Som en naturlig följd av denna bristande nationella presentation vid tillfällena, då vi själva skulle ha kunnat ge en föreställning om de krafter och idéer, som finns i den svenska nutidskonsten, har det inte visats något intresse från utländsk sida att inbjuda svenska konstnärer eller välja ut deras verk för de internationellt arrangerade elitutställningarna. Det kan räcka med att nämna de två mest betydande med internationell miljonpublik och publicitet i alla länder, »Cinquante ans de l'art moderne» i Bryssel 1958 och »Documenta II» i Kassel 1959. Våra nordiska grannländer var där representerade i den stora världsgemenskapen, Sverige endast på den senare utställningen och med en enda utlandsfödd konstnär. Det är visserligen glädjande att åtgärder nu vidtagits för att för framtiden säkerställa Sveriges deltagande i Biennalen i Venedig, men det krävs långt mera för att hävda svensk konst i utlandet.

I skrivelsen framhålles, att Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet inom ramen för sin utställningsverksamhet gjort sitt bästa för att presentera den nutida svenska konsten utomlands men att institutet haft att arbeta med absolut otillräckliga medel. Det är därför förslagsställarnas önskemål att de ökade medel, som krävs för att ge den svenska konsten möjligheter att på ett värdigt och slagkraftigt sätt framträda för den utländska publiken, ställes till svenska institutets förfogande. Vidare hemställes i skrivelsen, att institutets utställningsnämnd förstärkes så att den levande konsten där blir tillfredsställande representerad och att denna nämnd för konstutställningar kan disponera ett årligt anslag av lägst 200 000 kr.

I ett yttrande över nyssnämnda framställning anför *Svenska institutet* bl. a. följande.

Alltsedan svenska institutet år 1945 igångsatte sin verksamhet för att för utlandet presentera skilda områden av svenskt kulturliv, har det stått klart att den svenska bildande konsten borde utgöra ett medium av största värde för att förmedla kännedom om vårt land. Det är därför med beklagande institutet måst konstatera att de insatser i detta avseende, som gjorts under de gångna åren, på intet sätt varit tillfredsställande — ett förhållande som berott på att anslagen varit alltför knappa för att medgiva genomförandet av utställningar, till vilka utställarna själva icke haft möjlighet att bidra ekonomiskt.

Svenska institutet avser att kommande budgetår av sina ordinarie anslag anvisa ett belopp av ca 50 000 kr. för organiserandet av ett antal utställningar av modern svensk konst, främst genom Moderna museet. Institutet och dess utställningsnämnd är fullt medvetna om att detta belopp är långt ifrån tillfyllest för att tillgodose berättigade anspråk. Institutet vill därför livligt tillstyrka den gjorda framställningen och föreslår i enlighet därmed att ett särskilt anslag av 150 000 kr. ställs till förfogande för konstatställningar i utlandet. Institutet avser vidare att till sin utställningsnämnd knyta ytterligare representanter för det nutida svenska konstlivet i avsikt att få till stånd en så bred och aktiv samverkan som möjligt i arbetet.

Institutet har sedermera i en promemoria, som överlämnats till ecklesiastikdepartementet, redogjort för den utställningsverksamhet, avseende modern svensk konst, som institutet bedrivit under senare år, samt framlagt förslag till åtgärder vid en utvidgning av verksamheten. I promemorian anföres bl. a. följande.

Svenska institutet, vars verksamhet finansieras genom statliga och privata bidrag, har under senare år i sin budget avsatt mellan 40 000 och 50 000 kr. per år för att genom utställningar främja kännedomen om nutida svensk konst i utlandet. År 1961 disponerade institutet för hela sin utställningsverksamhet sammanlagt ca 150 000 kr.

Genom dessa medel har dels svenskt deltagande möjliggjorts i olika internationella konstmanifestationer, dels utställningar av mindre format, främst av modern svensk grafik, kunnat arrangeras i olika länder. Därutöver har stöd kunnat lämnas till andra utställningar, antingen grupputställningar eller, i något fall, enskilda konstnärers framträdanden.

Av de stora internationella utställningarna bör främst nämnas biennialerna i Sao Paulo 1959, då Sverige representerades av en grupp äldre och yngre målare med sammanlagt 27 verk, och 1961, då Evert Lundquist deltog med en stor retrospektiv kollektion. Kostnaderna för deltagandet 1961 uppgick till ca 10 000 kr., främst för frakter, försäkringar, vissa katalogkostnader m. m.

Sverige har vidare deltagit i den andra biennialen i Paris »för konstnärer under 35 år», 1961, varvid fyra målare och en skulptör representerade Sverige. Sommaren 1961 deltog också två svenska konstnärer på institutets bekostnad i internationella skulpturutställningen i Musée Rodin i Paris. Liknande svenska framträdanden vid skulpturutställningar i Belgien har tidigare möjliggjorts genom institutet.

Under de sista åren har ett tiotal grafiska utställningar arrangerats i olika länder i samverkan med Grafiska sällskapet. En del försäljning har också ägt rum i samband med utställningarna. Under 1961 har sålunda grafikutställningar ägt rum i Reykjavik, Rom, Florens, Pisa (Italien), Bogotá (Colombia), Caracas (Venezuela), New Delhi (Indien) samt på olika håll i Tyskland, bl. a. Düsseldorf, delvis i samband med andra utställningar.

Även i intresserade kretsar i utlandet råder stor okunnighet om svensk konst och svenska konstnärer. För att avhjälpa denna brist har institutet under senare år sökt nya former för sin verksamhet i dessa frågor. Ett samarbete har sedan något år inletts med bl. a. Moderna museet. Sålunda har institutet anställt en halvtidskraft för arbetet med att förbereda och sammanställa olika vandringsutställningar samt för kontakt med utländska museer och gallerier.

Underhandlingar har förts med ett stort antal museer och konstorganisationer i Tyskland, Frankrike, Holland och USA. Det har därvid hittills visat sig vara mycket svårt att placera separat- eller gruppställningar av svenska konstnärer, mycket på grund av bristande förhandskänedom om svensk konst hos mottagande utländska myndigheter.

Underhandlingar har även förts om stora samlingsutställningar, bl. a. en vandringsutställning i Förenta staterna i samarbete med American Federation of Arts. Urvalet till denna utställning har gjorts av en jury med företrädare för akademien för de fria konsterna och Konstnärernas riksorganisation. Förslaget till utställningen, som skulle cirkulera till museer och konstorganisationer i USA från oktober 1962 till oktober 1963, övervägs för närvarande av den amerikanska organisationen. Förberedande underhandlingar om en samlingsutställning i Paris av aktuell svensk konst pågår också.

Inom institutet har hithörande frågor handhåfts av en utställningsnämnd, vars sekreterare är en tjänsteman vid institutets utställningsbyrå. I nämnden ingår företrädare för bildande konst, konstindustri, arkitektur och allmänna intressen. Akademien för de fria konsterna är företrädd av en ledamot, och numera är även Konstnärernas riksorganisation företrädd i nämnden. I nämnden ingår dessutom konstakademiens nuvarande sekreterare och chefen för nationalmuseum.

Handhavande av utställningar som nämnden uttalat sig för har i regel anförtrots särskilda arbetsgrupper. I dessa, som haft informell karaktär, har ingått — förutom företrädare för institutet — de ledamöter i nämnden som företräder konstintressen. Ofta har även utomstående medverkat.

Grafikutställningarna handhas av en mindre arbetsgrupp vari ingår två representanter för Grafiska sällskapet, två företrädare för institutets utställningsnämnd — av vilka en ledamot av konstakademien — samt chefen för nationalmusei avdelning för teckningar och gravyrer. Denna grupp har handhaft jury- och urvalsarbetet, medan institutet har haft hand om det administrativa arbetet med utställningarnas placering, förpackning, distribution, försäkring etc.

En liknande väg torde vara framkomlig också för en ökad utställningsverksamhet avseende bildande konst. Det torde vara lämpligt, att i denna verksamhet ha en viss överblick över den totala utställningsverksamheten — konst, konstindustri, arkitektur, allmänna utställningar — då det kan bli aktuellt med konstutställningar också i samband med större, mera allmänna utställningsarrangemang eller i samband med konstindustri- eller arkitekturutställningar. Ansvaret för konstutställningarna bör därför enligt institutets mening anförtros ett särskilt beredningsutskott inom institutets utställningsnämnd, där nämndens företrädare för bildande konst jämte nationalmuseichefen skulle ingå. Enligt institutets mening bör detta utskott därutöver förstärkas med företrädare för Moderna museet och Riksförbundet för bildande konst, varjämte företrädare för några av de större landsortsmuseerna samt andra verksamma inom det moderna konstlivet (exempelvis konstkritiker eller konstssamlare) vid behov bör kunna associeras. Institutet bör ha att utse ordförande samt även vara företrätt i utskottet.

Detta beredningsutskott som sålunda finge karaktär av en konstnämnd skulle ha en relativt självständig ställning och disponera det till utställningar i utlandet av svensk nutidskonst avsatta anslaget samt antingen själv handha de aktuella utställningsprojekten eller utse särskilda arbetskommittéer för de olika utställningarna.

Det bör beaktas att nämnden eller dess kommittéer bör ha möjlighet att använda medel ur anvisade anslag för erforderliga publiceringsåtgärder, kataloger, skrifter, representation eller närvaro vid utställningarnas öppnande. Det kan också tänkas att man — som i Storbritannien — bör överväga att till de konstnärer, som deltagit i av nämnden arrangerade utställningar eller av nämnden föreslås deltaga i internationella utställningar, betala viss ersättning. Det kan nämligen ofta vara nödvändigt att disponera tavlorna för längre tid, såsom exempelvis är fallet vid vandringsutställningar.

Institutet är berett att också i fortsättningen handha de administrativa göromålen för konstutställningarna och hoppas kunna i fortsättningen bereda utrymme inom institutets egna lokaler för den befattningshavare, som nu på halvtid särskilt ägnar sig åt den moderna svenska konstens utställnings- och kontaktfrågor visavi utlandet. Det är också institutets förhoppning att snarast kunna anställa denna befattningshavare på heltid.

Departementschefen

Riksdagens beslut i fjol om ökade insatser på det område av kulturlivet, som jag i propositionen 1961:56 — vilken låg till grund för besluten — kallade den fria sektorn, innefattar ett handlingsprogram i tre konkreta punkter. Den första avser ökat stöd i skilda former åt blivande utövare av konstnärliga yrken under deras utbildning. Den andra gäller vidgad stipendiegivning åt konstnärer inom olika kategorier under deras yrkesverksamhet. Den tredje slutligen äsyftar insatser för att främja en ökad statlig inköps- och beställningsverksamhet. I propositionen pekade jag vidare på ännu en central punkt i ett mera långsiktigt program, nämligen en förstärkning av de krafter som syftar till en breddning av kulturmiljön och en förbättring av den kulturförmedlande verksamheten genom olika samhällliga organ, såsom teatrar, bibliotek, museer och liknande institutioner.

Samhällets del av ansvaret för den kulturskapande verksamheten på detta område liksom huvudsyftet med de ekonomiskt stödjande åtgärderna har kommit till klart uttryck i det av riksdagen godkända programmet. Jag torde i dessa hänseenden få hänvisa till nämnda proposition (s. 20 ff.).

Behovet på längre sikt av samhällliga ekonomiska insatser för den fria sektorn av kulturlivet går naturligtvis i och för sig inte att mäta. Olika uppfattningar kommer alltid att råda i fråga om den konkreta utformningen och inriktningen av de stödformer, som här kan tänkas komma till användning. Insatserna måste, vilket jag också underströk i nämnda proposition, dels ske i många olika

former, dels genomföras successivt med koncentration på ett mindre antal åtgärder åt gången.

Fjölårets etapp av handlingsprogrammet innebar, såsom framgått av min tidigare redogörelse, i första hand en förstärkning av anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och anslaget till stipendier åt tonsättare samt konstnärer inom de bildande konsternas område. Insatserna koncentrerades således helt till programmets andra och tredje punkter. Beträffande dess första punkt vill jag här erinra om statsmakternas beslut år 1960 att medgiva studiesociala förmåner — av i stort sett samma slag som gäller övriga universitets- och högskolestuderande — åt eleverna vid vissa läroanstalter för högre konstnärlig utbildning.

Vid fördelningen av den i fjöl genomförda anslagshöjningen, i runt tal 650 000 kr., till stöd åt den fria sektorns yrkesutövare tillgodosågs med undantag för översättarna — som infogades i systemet för ersättning åt författare — endast grupper som redan tidigare kunde åtnjuta stipendier eller ersättning i någon form av statsmedel. I propositionen betonade jag emellertid det angelägna i att statsmakterna under kommande år söker avdela ytterligare resurser för stödåtgärder på detta område. Jag framhöll därvid bl. a., att det syntes uppenbart att ytterligare grupper inom den fria sektorn i framtiden borde kunna inrymmas i det statliga stipendiesystemet. Dramatiker, koreografer, illustratörer, filmskapare, regissörer, skådespelare och tonkonstnärer nämndes som exempel på sådana grupper.

Även i den nu aktuella etappen kommer de åtgärder, som jag avser att föreslå, att i första hand inriktas på programmets andra och tredje punkter. Av de ökade resurser på riksstaten, som jag i det följande ämnar förorda för sådana ändamål, bör enligt min mening en väsentlig del användas för en ökad beställningsverksamhet via anslaget till konstnärlig utsmyckning och för en utbyggnad av författarersättnings- och stipendieringssystemen. Vidare kommer jag att framlägga förslag dels om höjning av anslaget till kvalitetsstöd åt svensk filmproduktion, dels om särskilda medel för en kulturförmedlande verksamhet av väsentlig betydelse, nämligen utställningar av svensk konst i utlandet.

Innan jag övergår till att mera i detalj redovisa mina förslag vill jag erinra om de redan i årets statsverksproposition föreslagna förstärkningarna av anslag till den högre konstnärliga utbildningen. Sålunda har förordats ökat bidrag till musikkonservatoriet i Göteborg. Statsbidrag har föreslagits fr. o. m. nästa budgetår till musikkonservatoriet i Malmö, likaså naturastipendier och räntefria lån åt eleverna vid detta konservatorium liksom vid Valands konstskola i Göteborg. Även förslag om förbättring av undervisningsresurserna vid konst- och musikhögskolorna har i statsverkspropositionen förelagts riksdagen. Slutligen vill jag i detta sammanhang även nämna förslaget om höjning av nationalmusets inköpsanslag.

Anslaget till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader är för närvarande uppfört med 400 000 kr. Under anslaget till statens konstråd har anvisats ett belopp av 20 000 kr.

Såsom framgått av min tidigare redogörelse för användningen av utsmykningsanslaget har i många fall anslagsmedlen kommit att anlitas för kostnader, som närmast är att hänföra till olika byggnadsåtgärder. Jag avser därmed arbets- och materialkostnader för uppsättning eller montering av större konstverk som ingår i den fasta inredningen av byggnaden i fråga, såsom friskulpturer, muralmålningar, reliefer e. d. samt även gobelänger, ridåer eller annan textil utsmyckning av större format. Dessa kostnader kan, som tidigare framhållits, ofta uppgå till betydande belopp. Eftersom utsmykningsuppgifterna och därmed konstrådets inköpsverksamhet växlar från år till år och kostnaderna för större uppgifter i stor utsträckning belastar utsmykningsanslaget under flera års tid, är det inte möjligt att annat än uppskattningsvis ange storleken av den årliga belastningen av här avsett slag. Det får dock anses sannolikt att det vissa år kan komma att röra sig om ett sammanlagt belopp av storleksordningen 100 000 kr., räknat med utgångspunkt i verksamhetens nuvarande omfattning.

Ett av huvudändamålen med utsmykningsanslaget är att bereda ökade arbetstillfällen för konstnärer. Det måste därför anses otillfredsställande, att anslaget i så stor utsträckning som nu är fallet belastas med andra kostnader än sådana, som är direkt hänförliga till framställningen av de konstnärliga alstren. Jag vill erinra om att chefen för finansdepartementet i sitt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för nästa budgetår (prop. 1962: 1, bilagan 20) förordat vissa dispositioner i syfte att åstadkomma en ändring i detta förhållande. Departementschefen har sålunda, såvitt gäller beräkningen av medelsbehovet för det löpande underhållet under byggnadsstyrelsens delfond, förutsatt att det förordade beloppet skall kunna tagas i anspråk för bestridande av kostnader för sådana mindre byggnadsåtgärder, som kan bli erforderliga i samband med konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, där det inte är fråga om nya byggnadsföretag. I detta sammanhang bör tilläggas, att principen om att medelsanvisningen för löpande underhållsarbeten skall kunna anlitas för angivet slag av kostnader i samband med konstnärlig utsmyckning bör gälla samtliga delfonder under statens allmänna fastighetsfond. Vid utsmyckning av nybyggnader torde de av riksdagen anvisade investeringsanslagen få tagas i anspråk för motsvarande ändamål.

Det bör liksom hittills ankomma på statens konstråd och vederbörande byggnadsförvaltande myndighet att från fall till fall sinsemellan fördela de med utsmykningsarbetena sammanhängande kostnaderna. Att på förhand direkt ange vilka arbeten, som i fortsättningen skall bekostas av medel för löpande underhåll eller av investeringsanslag, är inte möjligt då det gäller en verksamhet av den karaktär det här är fråga om. Emellertid innebär de förordade anordningarna att utsmykningsanslaget i fortsättningen skall kunna disponeras prak-

tiskt taget uteslutande för arvoden till konstnärer och för kostnader som är knutna till själva framställningen av de konstnärliga alstren, t. ex. för material, gjutningsarbeten och ersättning till medhjälpare.

Jag finner det emellertid angeläget att även en höjning av själva utsmykningsanslaget kommer till stånd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att statsutskottet vid förra årets riksdag i samband med behandlingen av vissa motionsförslag om en återgång till den s. k. enprocentregeln för anvisande av medel till förevarande ändamål framhållit, att utskottet vid sina överväganden kommit till den uppfattningen, att en successiv höjning av det nuvarande rikstatsanslaget för ändamålet vore att föredraga framför en återgång till enprocentregeln. Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 500 000 kr., vilket innebär en nominell höjning med 100 000 kr. Med tanke på att anslaget samtidigt skulle komma att frigöras från kostnader för mindre byggnadsåtgärder i samband med utsmykningsarbetena, kan realhöjningen beräknas bli betydligt större.

Vid bifall till vad jag nu föreslagit bör det särskilda förvaltningsanslaget till statens konstråds verksamhet höjas med 3 000 kr. till 23 000 kr. Av anslaget bör 15 000 kr. avses för arvodeskostnader och 8 000 kr. för expenser m. m.

Den sammanlagda anslagsförstärkningen i här avsedd del skulle vid bifall till vad jag förordat uppgå till 103 000 kr.

Förslagsanslaget till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek är för innevarande budgetår uppfört med 1 180 000 kr. Anslaget har varit uppfört på riksstaten sedan budgetåret 1954/55. Ursprungligen utgick ersättning endast för enligt gällande upphovsrätt skyddade originalverk av svenska författare. Sedermera har i anslaget även inräknats ersättning för användningen av — likaledes rättsskyddade — originalverk, som ingår i de berörda bibliotekens referenssamlingar. Genom statsmakternas beslut i fjol utvidgades systemet till att omfatta även den till svenska språket översatta litteraturen, förutsatt att översättaren är svensk medborgare och rätten till översättningen består.

Grundbeloppet för originalverk utgör nu tre öre för varje ersättningsberättigat hemlån. För referensexemplar i original uppgår grundbeloppet till tolv öre per volym. Av nämnda grundbelopp för hemlån och referensexemplar utgår intill ett visst belopp två öre respektive åtta öre till vederbörande författare som individuell ersättning, s. k. författarpenning, medan återstoden tillfaller författarfondens s. k. fria del. Grundbeloppet för översatta ersättningsberättigade verk har fastställts till ett öre för hemlån och fyra öre per referensexemplar. Någon individuell gottgörelse motsvarande författarpenningen utgår inte direkt till översättarna. Det för översatt litteratur beräknade ersättningsbeloppet tillfaller i sin helhet författarfondens fria del. Denna del disponeras av fondens styrelse till för

svenska författare och översättare gemensamma ändamål, främst understöd, stipendier, premier och pensioner.

En förbättring av grunderna för bibliotekersättningsanslaget bör enligt min mening nu genomföras. Jag föreslår därför, att bibliotekersättningsens grundbelopp, såvitt gäller ersättningen för hemlån och referensexemplar av originalverk, höjes från nuvarande tre öre respektive tolv öre till fem öre respektive tjugu öre.

Författarna bör i anslutning till en sådan förändring av grunderna tillerkännas en viss höjning av den individuellt utgående ersättningen. Jag föreslår därför, att författarpenningen fastställs till hälften av det föreslagna grundbeloppet, dvs. 2,5 öre respektive tio öre. Enligt gällande bestämmelser minskas författarpenning med hälften i vad den överstiger 1 000 kr., vilket med andra ord betyder att ersättningen reduceras när en författares verk utlånas mer än 50 000 gånger. Reduktionsregeln innebär att den individuella ersättningen ovanför denna gräns minskas från nuvarande två öre till ett öre per hemlån och från åtta öre till fyra öre per referensexemplar. Enligt min mening bör nuvarande ersättningsbelopp för lån, som överstiger 50 000, bibehållas. Vid bifall härtill skulle sålunda i fortsättningen hemlån under 50 000 ersättas med 2,5 öre per lån och över 50 000 med ett öre per lån. Ersättning för nyttjande av referensexemplar skulle vidare utgå med tio öre per volym intill ett belopp av 1 250 kr. och därefter reduceras till fyra öre per volym.

Den höjning av anslaget till bibliotekersättningen, som erfordras för genomförande av mitt förslag, kommer till övervägande delen att tillföras författarfondens fria del. Den relativa betydelsen av den för kollektiva stödåtgärder avsedda fria delen kommer därigenom att ytterligare öka. En förstärkning av denna del av anslaget, som ger fondstyrelsen vidgade ekonomiska resurser för bl. a. en önskvärd inriktning av stipendiegivningen mot ett ökat antal större, fleråriga arbetsstipendier, har synts mig mera angelägen än en ytterligare höjning av den individuella författarsättningen.

I propositionen 1961:56 redovisade jag utförligt min principiella uppfattning om hur speciella arbetsstipendier till tonsättare, bildkonstnärer m. fl. borde utformas. Normalt borde sådana arbetsstipendier utgöra ca 10 000 kr. Stipendierna borde utdelas för ett år i sänder, men möjligheter till förlängt stipendieinnehav under ytterligare två år enligt den stipendieutdelande instansens prövning syntes alltid böra föreligga. Dessa rekommendationer, både i fråga om stipendietid och stipendiebeloppens storlek, avsåg inte blott dispositionen av de för vissa konstnärskategorier förordade särskilda stipendieanslagen utan även utformningen av arbetsstipendier åt författare och översättare. Jag framhöll i sammanhanget det önskvärda i att författarfondens styrelse inom ramen för tillgängliga resurser sökte åstadkomma ett antal större, fleråriga arbetsstipendier av den typ jag rekommenderat.

Författarfondens styrelse har i fråga om sina möjligheter att tillämpa en stödform innebärande fleråriga arbetsstipendier till relativt betydande belopp fram-

hållit bl. a., att de ökade medel, som genom den beslutade ersättningen till översättarna ställts till styrelsens förfogande, endast kunnat disponeras för arbetsstipendier till den yrkesgrupp för vilken medlen är avsedda. Enligt min uppfattning synes en begränsning av styrelsens handlingsfrihet i fråga om den fria delen inte vara motiverad. Disponibla medel bör av styrelsen fritt kunna användas för en stipendie- och understödsverksamhet, som är inriktad på alla de grupper, som styrelsen har att tillgodose.

Den sammanlagda kostnadsökningen för den föreslagna höjningen av bibliotekersättningens grundbelopp uppgår till 694 000 kr. Jag godtager vidare fondstyrelsens beräkningar i fråga om de automatiska utgiftsökningarna under förevarande anslag. Den totala anslagshöjningen beräknar jag sålunda till ett avrundat belopp av 760 000 kr.

Framställningen av sådana t a l b ö c k e r, som är avsedda att användas för utlåning åt blinda och andra svårt vanföra må, i enlighet med 18 § lagen den 30 december 1960 (nr 729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, äga rum utan upphovsmannens tillstånd. Enligt riksdagens beslut bör alltså sådan talboksframställning inte föranleda rätt till ersättning för upphovsman från talboksframställarens sida. Riksdagen har emellertid uttalat att detta inte borde utesluta, att skälig ersättning till upphovsmannen skulle kunna utgå ur allmänna medel. Den fria talboksframställningsrätten har vidare gjorts beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd.

För innevarande budgetår har anvisats ett belopp av 50 000 kr. för att bereda ersättning åt författare och översättare för utnyttjande av deras verk i form av sådana talböcker, som framställts för här avsett ändamål. Beloppet återfinns som en särskild anslagspost under det under åttonde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda. Enligt gällande föreskrifter äger Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (Flyco) använda de sålunda anvisade medlen till fördelning mellan svenska författare och översättare av verk, som under budgetåret framställts som talböcker i enlighet med nyssnämnda bestämmelse i upphovsrättslagen.

Med ledning av uppgifter om den fria talboksproduktionens omfattning och förväntade utveckling har jag funnit att det för nästa budgetår för ändamålet erforderliga beloppet bör beräknas till 80 000 kr. Jag förordar att ett belopp av denna storlek nästa budgetår uppföres som en obetecknad anslagspost under förslagsanslaget till ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek. Mitt förslag innebär sålunda en höjning av medelsanvisningen med 30 000 kr. I min efterföljande hemställan anger jag den erforderliga formella ändring av det nuvarande anslagets rubrik, som bör vidtagas vid bifall till mitt förslag på denna punkt.

Fastställande och utbetalning av ersättningsbeloppen bör liksom hittills ankomma på Flyco. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforder-

liga föreskrifter angående dispositionen av anslagsposten i fråga, bl. a. beträffande storleken av det belopp som ur anslagsposten bör ställas till förfogande för bestridande av Flycos administrationskostnader.

Det statliga stipendiestödet avser för närvarande endast vissa grupper bland den fria sektorns yrkesutövare. Förutom till författare och översättare utgår för närvarande statliga stipendier till konstnärer inom de bildande konsternas område och till tonsättare. Anslagsmedlen till konstnärsstipendier höjdes förra året från 101 600 till 230 000 kr. Samma belopp står innevarande budgetår till förfogande för stipendier åt tonsättare. På riksstaten för innevarande budgetår är för dessa ändamål uppförda två särskilda anslag, ett till utövande konstnärer och ett till utövande tonsättare. I enlighet med de riktlinjer som jag angav i propositionen 1961:56 har huvudandelen av de båda stipendieanslagen, eller sammanlagt 300 000 kr., disponerats för större arbetsstipendier, 30 000 kr. av vardera anslaget för mindre arbetsstipendier och återstoden för resestipendier och stipendier av pensionskaraktär.

Med anledning av konstakademiens och musikaliska akademiens förslag förordar jag, att medelsanvisningarna till dessa konstnärs- och tonsättarstipendier för nästa budgetår uppföres med oförändrade belopp.

Som jag tidigare framhållit har jag funnit det angeläget att en fortsatt utbyggnad av stipendieringssystemet kommer till stånd. Direkta stöd, omfattande både större och mindre arbetsstipendier samt stipendier för studieresor och bidrag av understödskaraktär, synes mig vara en lämplig stödform för många kategorier av konstnärliga yrkesutövare. Jag antydde redan i fjolårets proposition vilka grupper, som borde komma i fråga vid en utvidgning av nuvarande ram för stipendiegivningen. För nästa budgetår anser jag mig böra förorda att anslagsmedlen till stipendier höjes med 380 000 kr. Av dessa medel bör stipendier kunna utgå till exempelvis dramatiker, regissörer, skådespelare och recitatörer, instrumentaler och andra tonkonstnärer, filmskapare, koreografer, dansörer, dans-, sång- och teaterpedagoger, scendekoratörer, illustratörer och konstnärligt arbetande fotografer. Av den föreslagna stipendiesumman bör 300 000 kr. användas till ett trettiotal större arbetsstipendier av den typ, som fr. o. m. innevarande budgetår står till förfogande för tonsättare m. fl., och 80 000 kr. till mindre arbetsstipendier, resestipendier m. m.

För utdelningen av stipendier till denna grupp bör enligt min mening tills vidare finnas en särskild stipendienämnd. En sådan nämnd synes lämpligen bestå av sju ledamöter, som utses av Kungl. Maj:t för ett år i sänder. Sex av nämndens ledamöter bör lämpligen utses efter förslag av samarbetsnämnden för konstnärliga och litterära yrkesutövare och utväljas bland till nämnden anslutna organisationer, som företräder den här avsedda gruppen. Dessa organisationer är för närvarande Sveriges dramatikerförbund, Svenska teaterförbundet, Svenska regissörsföreningen, Svenska musikerförbundet, Föreningen svenska

tecknare, Svenska fotografernas förbund, Svenska danspedagogförbundet och Föreningen Svenska kompositörer av populärmusik.

Närmare bestämmelser om stipendienämndens sammansättning samt om stipendiernas fördelning m. m. torde få meddelas av Kungl. Maj:t. Enligt nu gällande föreskrifter i fråga om konstnär- och tonsättarstipendierna utdelas såväl större som mindre arbetsstipendier av Kungl. Maj:t efter förslag av Akademien för de fria konsterna respektive Musikaliska akademien. Resestipendier och stipendier av pensionskaraktär utdelas av vederbörande akademi. Det bör övervägas huruvida inte de stipendieutdelande instanserna i fortsättningen bör få utdela även de mindre arbetsstipendierna. Likaså finner jag det angeläget, att stipendierna utdelas så tidigt som möjligt under budgetåret.

Inom den fria sektorn ryms företrädare för så många och olika konstnärliga inriktningar att en uppräknning i kategorier inte gärna kan bli fullt uttömmande. Utövare av en rad konstarter kan ha anknytning både till den ena eller den andra av dessa kategorier. Det är därför viktigt, att de stipendieutdelande instanserna inte ser för snävt på sin uppgift. Jag vill i detta sammanhang tillägga, att de statliga tonsättarstipendierna inte synes böra reserveras för uteslutande seriösa kompositörer av större verk. Även framstående kompositörer på exempelvis den litterära visdiktningens och den mer kvalificerade underhållningsmusikens område bör enligt min mening kunna komma i åtanke vid fördelningen av dessa stipendier.

Med hänsyn till att gränsdragningen mellan de tre huvudgrupper, som stipendiegivningen enligt mitt förslag kommer att avse, kan erbjuda vissa svårigheter förutsätter jag att samråd äger rum mellan de akademier och övriga organ som kommer att förbereda stipendieärenden.

Medelsanvisningen till de av mig nu behandlade stipendierna m. m. bör ske under ett gemensamt reservationsanslag, benämnt Konstnärstipendier. Detta anslag bör vid bifall till vad jag föreslagit uppföras med (230 000 + 230 000 + 380 000 =) 840 000 kr. Vid utgången av innevarande budgetår förefintliga reservationer på de nuvarande båda stipendieanslagen bör överföras till det förordade gemensamma anslaget.

Det gemensamma anslaget bör fördelas på tre anslagsposter, en till stipendier åt konstnärer inom måleri m. m., en till stipendier åt tonsättare och en till stipendier åt konstnärer i övrigt. Av den av mig föreslagna rubriceringen av anslagsposterna framgår att jag uteslutit den i nuvarande anslag ingående bestämningen »utövande». Denna bestämning har uteslutande haft till uppgift att markera, att anslagen icke avser konstnärer m. fl. under utbildning. Emellertid har begreppet »utövande» i den upphovsrättsliga lagstiftningen en speciell innebörd, varför användningen av ordet i förevarande sammanhang kan vålla missförstånd. I de bestämmelser om stipendiegivningen, som det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda, torde böra föreskrivas att stipendium ur det nu förordade anslaget endast må tilldelas konstnärer, som avslutat sin egentliga utbildning.

Den vid bifall till mitt här framlagda förslag om utvidgning av det statliga stipendiestödet erforderliga kostnadsökningen uppgår till 380 000 kr.

Under beredningen av samtliga de anslagsfrågor som jag i det föregående behandlat har samråd ägt rum med konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion ingår som ett led i de åtgärder som riksdagen fattade beslut om år 1960 (prop. 79; BevU 49; SU 88; Rskr 229 och 234) i syfte att för den svenska filmproduktionen och biografnäringen möjliggöra en anpassning till det konkurrensläge som blivit följden av televisionens genombrott. Nöjesskatten på biografföreställningar sänktes sålunda med 8 procentenheter från 33 till 25 %, varjämte den särskilda skattelindringen för mindre biografier höjdes från 75 till 125 kr. i veckan. Filmstödet har enligt beslutet utformats så att i princip hela den statliga andelen av nöjesskatten på svensk film skall återgå till producenterna. Återbäringen sker dels i form av ett generellt stöd till vederbörande filmproducent med 80 % av skattebeloppet, dels genom ett speciellt kvalitetsstöd till producenterna av de bästa svenska filmerna under året. För sistnämnda ändamål finns under riksstatens sjunde huvudtitel ett särskilt anslag, benämnt Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion. Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 1 000 000 kr.

Det huvudsakliga syftet med ifrågavarande riksstatsanslag är att stimulera och främja en ökad produktion av kvalitativt högtstående film, ehuru själva formen för verksamheten utgöres av premiering i efterhand av sådana filmer. Rådande förhållanden tyder på att behov föreligger att förstärka den produktionsstimulerande effekten av nu utgående kvalitetsstöd. I anledning härav föreslår jag, att anslaget — som fr. o. m. nästa budgetår bör redovisas under åttonde huvudtiteln — höjes med 500 000 kr. och således uppföres med 1 500 000 kr.

En höjning av anslaget till filmstödet aktualiserar frågan om en utvidgning av verksamhetsområdet för statens filmpremiénämnd. Jag har härutinnan haft samråd med chefen för finansdepartementet, som även inhämtat nämndens synpunkter i frågan. Innan jag närmare ingår på ställningstagandet i detta avseende, vill jag med några ord beröra de nu gällande principerna för nämndens verksamhet, sådana de kommit till uttryck i propositionen 1960: 79 och i instruktionen för nämnden (SFS 1960: 366).

Nämnden skall av de till förfogande ställda medlen besluta om utdelning av premier till producenter av kvalitativt högstående svenska filmer. Premieringen sker en gång om året för filmer, som haft premiär under det senast förflutna s. k. premieåret (1 april—31 mars). Premierna utgår med belopp som nämnden bestämmer och bör, när det gäller långfilmer, vara förhållandevis höga. Mer än 3—5 sådana belöningar bör i regel inte utdelas för varje premieår. Även kortfilmer kan ifrågakomma till premiering. Premierna bör utgå oberoende av filmernas produktionskostnader och den täckning härför som kan erhållas på andra vägar. Utdelning skall endast ske i den mån under premieåret förekommit

filmer, som kan anses fylla de kvalitetskrav som måste ställas. I annat fall får premiesumman helt eller delvis reserveras till följande år.

Verkningarna av det nuvarande systemet med premiering i efterhand, vilket varit i kraft endast sedan hösten 1960, har ännu inte framträtt med full tydlighet. Orsaken härtill är främst att perioden mellan tidpunkten för produktionsplanering och filmpremiär ofta uppgår till flera år.

Enligt gällande instruktion för nämnden är premieringen ingalunda begränsad till inom filmindustrin på sedvanlig kommersiell grundval producerade spelfilmer. Det är dock naturligt, att den största delen av anslaget disponeras för sådan premiering.

Den föreslagna höjningen bör enligt min mening emellertid möjliggöra en viss breddning av verksamhetsområdet till att omfatta bidragsgivning även i andra former. Som ett exempel härpå vill jag peka på möjligheterna för nämnden att genom direkta bidrag stödja icke-kommersiell filmproduktion. Utanför filmindustrin förekommer i begränsad men stigande omfattning en sådan produktion. I utlandet har denna produktionsform resulterat i många värdefulla filmer. Dessa skiljer sig ofta i fråga om bl. a. konstnärlig målsättning och format från kommersiella spelfilmer. Producenterna arbetar i regel med ytterst begränsade resurser, utan tillgång till ateljé, med enkel teknisk utrustning och ofta med frivilliga och obetalda medarbetare. Producenter av detta slags filmer bör kunna vända sig till nämnden med ansökan om bidrag, som kan möjliggöra påvisbara och väsentliga kvalitetsförbättringar av deras filmer. Det kan röra sig om bidrag till kostnaderna för tagning av enstaka scener och avsnitt eller till hyra för teknisk utrustning.

En allmän förutsättning för bidragsgivning i andra former än premiering bör enligt min uppfattning vara, att nämnden kan på grundval av tillgängligt material bilda sig en tillförlitlig uppfattning om den avsedda filmens kvalitet samt att den bidragssökande stödjer sin framställning med utarbetade kostnadsförslag för färdigställandet av filmen. Enligt min mening bör bidragsgivningen icke få inverka på en films möjligheter till premiering eller på en eventuell premies storlek. Detta torde ligga helt i linje med den redan nu gällande principen, att premier skall utgå oberoende av en films produktionskostnader och den täckning härför som kan erhållas på andra vägar.

Den här avsedda utvidgningen av nämndens befogenheter bör få formen av en försöksverksamhet. I vad mån en direkt bidragsgivning vid sidan av premiering kan få åsyftad effekt kan naturligtvis endast avgöras erfarenhetsmässigt. Det bör åligga filmpremiénämnden att till Kungl. Maj:t inkomma med redogörelse för de erfarenheter en sådan försöksverksamhet inbringat.

I fråga om dispositionen av tillgängliga medel för å ena sidan premieutdelning och å andra sidan annan bidragsgivning anser jag mig inte böra göra alltför bindande uttalanden. En bidragsgivning inom en ram av storleksordningen 300 000 kr. synes vara en rimlig men ingalunda fixerad riktpunkt. Större delen av det höjda anslaget bör således även i fortsättningen användas för premieutdelning till i första hand kommersiella spelfilmer, vilket är motiverat även

med hänsyn till anslaget karaktär av återburen nöjesskatt. Någon anledning att ifrågasätta ändring av hittillsvarande principer för premiering, t. ex. med avseende på det högsta antalet filmer som bör belönas årligen, anser jag inte föreliggande.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de ändrade bestämmelser rörande filmpremiernämndens fortsatta verksamhet, som ett bifall till här framlagda förslag föranleder. Det torde likaledes få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma storleken av det belopp, som ur anslaget må disponeras för bestriktande av nämndens administrationskostnader.

Kostnadsökningen för ett genomförande av mitt förslag om ökat kvalitetsstöd till svensk filmproduktion uppgår till 500 000 kr.

Såsom jag redan tidigare antytt har jag funnit det angeläget att särskilda medel anvisas för främjande av utställningsverksamhet i utlandet avseende den svenska konsten. Denna verksamhet har en viktig uppgift att fylla inte bara i strävandena att vidga utlandets kännedom om vårt kulturliv utan också som en form av direkt stöd åt konstskapandet.

Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet har inom ramen för sin utställningsverksamhet arbetat för att i skilda sammanhang presentera den svenska nutidskonsten utomlands. De svenska framträdandena har i regel skett vid vissa internationellt arrangerade utställningar. Vidare har ett antal mindre utställningar, särskilt av modern svensk grafik, anordnats i olika länder. Under senare år har institutet för detta ändamål i sin ordinarie budget avsatt 40 000 à 50 000 kr. årligen.

De begränsade ekonomiska resurserna har medfört, att utställningsverksamheten inte kunnat bedrivas i önskvärd omfattning. Vid många internationellt uppmärksammade konstevenemang har Sverige, på grund av att de ekonomiska möjligheterna för ett deltagande saknats, inte varit representerat. Företrädare för vårt nutida konstliv är — såsom framgått av den tidigare redovisade framställningen i ärendet — visserligen eniga om det tillfredsställande i att statsmakterna nu vidtagit åtgärder för att i framtiden säkerställa Sveriges deltagande i Biennalen i Venedig. Det understrykes emellertid också, att ökade insatser krävs för att råda bot på det förhållandet, att modern svensk konst är relativt okänd utanför vårt lands gränser. Svenska institutet har på senare tid mera medvetet inriktat sin konstutställningsverksamhet på att stimulera intresset bland utländska museer, konstorganisationer m. fl. för att utställa svensk konst. En utställningsverksamhet, som syftar till att öka möjligheterna dels för svenskt deltagande i internationellt arrangerade specialutställningar, dels att placera svensk konst inom det normala utställningsväsendet utomlands, kräver emellertid andra ekonomiska resurser än dem, som nu står till förfogande.

Under hänvisning till vad jag här anfört föreslår jag, att ett särskilt reservationsanslag med rubriken Utställningar av svensk konst i utlandet anvisas på riksstaten. Jag förordar, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kr.

Jag tillstyrker föreliggande förslag att anslagsmedlen ställas till förfogande av svenska institutet för det avsedda ändamålet. Anslaget torde i erforderlig utsträckning få tagas i anspråk även för kostnader för trycksaker, annonsering, representation o. d., som har direkt samband med utställningsverksamheten.

Vidare biträder jag institutets förslag att frågor rörande allmänna riktlinjer för verksamheten liksom samordningen med institutets utställningsverksamhet i övrigt bör ankomma på institutets utställningsnämnd. Ansvaret för genomförande av konstutställningarna bör, som institutet föreslagit, anförtros ett särskilt beredningsutskott inom denna nämnd. I beredningsutskottet bör ingå utställningsnämndens företrädare för bildande konst, chefen för nationalmuseum samt en företrädare för vardera Moderna museet, Riksförbundet för bildande konst och svenska institutet. Därjämte bör företrädare för några av de större landsortsmuseerna samt andra representanter för det nutida konstlivet vid behov kunna adjungeras.

Med anledning av vad institutet anfört förutsätter jag, att institutet även i fortsättningen åtager sig och bekostar de administrativa göromålen i samband med den här avsedda verksamheten.

Ett bifall till mina i det föregående framlagda förslag medför en sammanlagd anslagshöjning på riksstaten för nästa budgetår med (103 000 + 760 000 + 30 000 + 380 000 + 500 000 + 100 000 =) 1 873 000 kr.

Under återopande av vad jag anfört och föreslagit i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa

- a) till *Statens konstråd* ett anslag av 23 000 kr.;
- b) till *Konstnärlig utsmäckning av statliga byggnader* ett reservationsanslag av 500 000 kr.;
- c) till *Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.* ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.;
- d) till *Konstnärsstipendier* ett reservationsanslag av 840 000 kr.;
- e) till *Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion* ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.;
- f) till *Utställningar av svensk konst i utlandet* ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Kerstin Kylin-Almryd

I N N E H A L L

	Sid.
Inledning	2
Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.	3
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	8
Konstnärstipendier	13
Kvalitetsstöd till svensk filmproduktion	15
Utställningar av svensk konst i utlandet	17
Departementschefen	20
